

[0034]

8. Berijden.

(O.Fri. Oork. III. 39.P. 262),

In aansluiting bij hetgeen ik onder 't voorgaande nummer gezegd heb over de substantieven *beret* en *beriet*, wil ik hier nog iets in 't midden brengen over bovenstaand verbum *berijden*, dat we aantreffen in genoende O.III. 39. blz. 104. 'Item utleyd Peke ende Haije dijo tjerke to *berijden* 25 1/2 st.'

Vergelijken we deze plaats met de citaten, die we in 't vorige nummer besproken hebben, dan blijkt 't, dat hier met *berijden* andere werkzaamheden bedoeld zijn dan met 't nomen actionis *beret* (O.III, 39, blz. 108) of *beriet* (O III.39, blz. 110) in hetzelfde stuk. In deze richting wijst ook 't met name aanwijzen van de mensen (Peke en Haije), die dit werk verricht hebben, hetgeen in de andere citaten niet het geval is.

Ook de schrijfwijze *berijden* wijst er, dunkt mij, op, dat we hier niet te doen hebben met 't Ofri. *birêda* (*beriede*) met 't nomen actionis *beret* of *beriet*: immers deze orthografie met *ij* voor *ie* (uit Ofri. *ê*) zou ook in deze oorkonde, schoon niet geheel onmogelijk, toch wel ongewoon zijn, Deze *ij* is echter in de oorkonden heel gewoon als aanduiding van de *i* (vgl. *smijte(n)*, *ijseren*, *snijder*, *spijker* enz.), zodat dit *berijden* wel heel sterk wijst in de richting van een Ofri verbum *birida* (Ags. *biridan*, Ned. *berijden*). In de idee, dat we hier te doen hebben met een Ofri. *birida*, met *i* uit Germ. lange *i*, worden we versterkt door 't feit, dat

het Fries tot in onze tijd in de bouwvaktaal - en daar gaat't hier ook over - een verbum *biride* heeft. Bij Waling Dijkstra, *Fri. Wdb.*I, 154 vinden we daarover: '*biride*, v. in: in hûs, in toer, in dak *biride*, overal nazien, om, waar nodig, herstellingen aan te brengen'. Justus Halbertsma had hierover in zijn *Lexicon Frisicum*, blz. 322, reeds geschreven; '*biride*. Vb. a. lapidibus superstructis tegere. *Di muórre biride*, parieti lacerae agglutinare alteram struem lapideam. Ags. beridan, praecingere'. Het gaat hier dus over 't herstel van muren door 't aanbrengen en invoegen van nieuwe stenen of door bepleistering.

De vraag wordt dan nu: hoe kan 't transitieve verbum *birida*, dat zowel in 't Fries (*biride*) als in 't Nederlands (*berijden*) schier uitsluitend gebruikt wordt met de naam van een rijdier of van een weg als object, de zin gekregen hebben van: herstelwerkzaamheden aan muren en gebouwen verrichten?

Het grondwoord *ride*, Ohd. *rîtan*, Mhd. *reiten*, Os. *ridan*, Ofri. *rîda*, Oe. (Ags) *rîdan*. Oudnoors *rîða* (met lange germ. *î*) had oorspronkelijk de algemene zin van: *heen en weer bewegen*¹). Deze betekenis is in verschillende richtingen gespecialiseerd b.v. in die van: zich op en neer bewegen op een rijdier, of: zich voortbewegen op een rijdier of over de weg met een voertuig; voorts in die van: 't op en neer bewegen van een schip op de golven (vgl. Eng. to *ride* at anchor²) d.i. 't stampen van een schip, dat voor anker ligt), maar ook in die van: *wrijven*, *smeren*, zoals dat zowel in 't Oe. *ridan* als in 't Oudnoorse *rîða* 't geval is.

In de vroege middeleeuwen werden de wanden der woningen en schuren meestal opgebouwd uit riet, dat met een laag leem *bestreken* en bedekt werd. Dit blijkt nog duidelijk uit de *Beneficiaal-boeken van Friesland* (ed. 1850), waar we, blz. 134a. lezen: 'Item, noch heeft die Patroen een cleyn oldt huys, staende aent kerckhoff, waer van ick nyet zeeckers weet te schryven van dye huyr, hoe veel die jairlix opbrengt, want ment meest van noode is van die huyr t onderhouden, zoe die *wanden met leem ende reyt gemaect zyn* ende het forste met steen'.

Zo is 't ook licht te begrijpen, hoe men er toe gekomen is, het van *ridan* afgeleide transitieve *beridan* (Ofri. *birida*), dat *besmeren*, *bestrijken* kon betekenen, te gebruiken in de zin van: met leem bepleisteren, bedekken en dat men 't woord ook in later tijd, toen meer en meer stenen als bouw materiaal in zwang kwamen, bleef aanwenden in de meer algemene zin van muren en bouwwerken nazien en herstellen door bepleistering met kalk of 't aanbrengen van nieuwe stenen of ook op andere wijze.

Zo lijkt 't mij zo goed als zeker, dat we in 't bovenaangehaalde *berijden* een in Ofri. geschriften hoogst zeldzaam voorbeeld hebben van dit verbum in de zeer speciale betekenis, zoals we die boven meenden te kunnen vaststellen.

1) In verschillende Nederl. streektaalen wordt 't verbum rijden, '*rije*', nog in deze zin gebruikt, vooral in betrekking tot kinderen die moeilijk stil zitten kunnen (Vgl. Fri. 'op 'e stoel *omride*, *omridelje*'; en 'de *ridel* yn 't gat ha').

2) Zie. Murray, *A new Engl. Diction.* s.v. *ride*.- H.S. Falk u. A. Torp, *Norw.-Dän. Etymol. Wtb.*, II, 897.